

Het oude Europa

Auteur(s):Brzeski, Carsten
Jansen, Irene*Deze rubriek wordt periodiek verzorgd door het ministerie van Financiën. c.brzeski@minfin.nl***Verschenen in:**

ESB, 88e jaargang, nr. 4413, pagina 427, 5 september 2003

Rubriek:

EU-monitor

Trefwoord(en):

vergrijzing

Vergrijzing maakt omslagstelsels op termijn onhoudbaar. De recente aanpassingen van de pensioenstelsels in Europa zijn slechts de opmaat tot verdergaande hervormingen.

De pensioenuitgaven in de eu lopen door de vergrijzing de komende decennia op met twee tot zes procent van het bbp¹. Om vergrijzingsgerelateerde kosten op te vangen, hebben de EU-lidstaten een driesporenbeleid afgesproken: verhoging van de arbeidsparticipatie, gezonde overheidsfinanciën en hervorming van de pensioenstelsels. Verhoging van de arbeidsparticipatie verhoogt het draagvlak voor de vergrijzing. Voorts zijn gezonde overheidsfinanciën essentieel. Als de lidstaten van de EU willen voorkomen dat de volgende generatie zowel de kosten van vergrijzing als ook de kosten van de overheidsschuld moet betalen, is het noodzakelijk om de begrotingen te consolideren en zelfs een begrotingsoverschot te bereiken. Ten derde is een hervorming van de pensioenstelsels noodzakelijk. In de eu wordt gemiddeld negentig procent van het pensioeninkomen door de staat gefinancierd via omslagstelsels ('pay-as-you-go' of PAYG)². De vergrijzing maakt omslagstelsels op termijn onhoudbaar, omdat steeds minder werkenden voor steeds meer pensioengerechtigden moeten betalen. In deze EU-monitor gaan wij in op een aantal opties voor het derde spoor van de Europese strategie.

Houdbaarheid

Een omslagstelsel kan houdbaarder worden gemaakt door de pensioengerechtigde leeftijd te verhogen. In een vijftal landen ligt deze onder de 65 jaar voor mannen en/of vrouwen. Ook het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd naar bijvoorbeeld 67 jaar vormt een mogelijkheid. Een eerste logische stap is echter om ervoor te zorgen dat mensen daadwerkelijk tot hun pensioen blijven werken. De *effectieve* pensioengerechtigde leeftijd ligt in veel lidstaten namelijk behoorlijk lager dan de officiële leeftijd. Het aanpakken van de prepensionering heeft zowel lagere lasten bij de pensioenuitkeringen als meer premiebetalingen door hogere arbeidsparticipatie tot gevolg.

De houdbaarheid van een omslagstelsel kan ook worden vergroot door de pensioenpremies te verhogen en/of de stijging van de pensioenuitkeringen te beperken. Een verhoging van de pensioenpremies betekent daarbij echter een verhoging van de arbeidskosten en dat is weer slecht voor de werkgelegenheid. Voor premieverhoging lijkt in België, Griekenland, Spanje, Italië en Portugal weinig ruimte te bestaan. Nederland neemt met een premiehoogte van negentien procent een middenpositie in. Het beperken van pensioenuitkeringen ligt waarschijnlijk maatschappelijk gevoelig, maar is niet onmogelijk. Zo is in Nederland recent door abp Pensioenen afgesproken dat alleen bij een dekkingsgraad van meer dan 114 procent een volledige inflatiecorrectie zal worden toegepast. Bij deze beslissing heeft niet alleen de noodzaak tot een gezonde financiële positie van het abp, maar ook de vergrijzing een rol gespeeld.

Het pensioenstelsel bestaat naast staatspensioenen uit aanvullende collectieve en particuliere pensioenregelingen. Zo zijn Nederlandse werknemers veelal verplicht zich particulier te verzekeren via een kapitaaldekkingstelsel, waarbij de werkenden van nu sparen voor hun eigen toekomstige pensioen. De meeste andere lidstaten zijn echter niet zo ver. Bovendien worden aanvullende collectieve regelingen vaak ook via een omslagstelsel gefinancierd. Van de EU-lidstaten hebben alleen het VK, Nederland en Denemarken in het gehele pensioenstelsel een kapitaaldekking van meer dan vijftig procent. Dit biedt geen garanties voor de toekomst, maar het zal zeker helpen bij het opvangen van de toekomstige vergrijzingskosten. De recente hervormingen van de pensioenstelsels in Europa kunnen daarom alleen het begin van nog verdergaande hervormingen zijn.

Carsten Brzeski en Irene Jansen

[tabel 1](#)**Tabel 1. Pensioeninstuties in de EU-landen**

pensioen- gerechtigde leeftijd m/v	effectieve pensioens- gerechtigde	premiehoogte (als percentage van de loonsom) a
--	---	--

leeftijd

B	65/62	57,0	38
DK	65/65	61,9	2
DUI	65/65	60,7	19,1
GR	65/65	59,6	20-30
SP	65/65	60,6	28,3
FRA	60/60	58,1	9,8
IRL	66/66	63,1	12,5 -16
ITA	60/65	59,4	32,7
LUX	65/65	56,8	24
NL	65/65	60,9	19,15
OOS	65/60	59,6	22,8
POR	65/65	62,0	34,75
FIN	65/65	61,6	21,1-27
ZWE	65/65	62,0	17,2
VK	60/65	62,1	21,9

1 Europese Commissie, DG Ecfm, *Public Finances in EMU*, 2003. Het VK en Griekenland zijn uitzonderingen. Volgens de Commissie bedraagt de toename in deze landen respectievelijk -0,5 en 11,2 procent.

2 Alleen Denemarken kent geen omslagstelsel.